

דיוקן שלמונו של ה"בעת"

בועידתה הכלל-ערבית הארוכה (באוקטובר ש"ז) של מפלגת ה"בעת" התבלטו מגמות שונות-למדי בתחומי הפעילות והתפיסות העיקריים. חילוקי-הדיעות פרצו החוצה לאחר סיומה ואף לבשו צורה של הפעלת אלימות על-ידי זרמי המפלגה העיראקית והנגד-זה, ויצרו מצב בו נחל ה"בעת" את נסיונותו המוחשית הראשונה מאז מהפיכות פברואר ומרס בעיר ראק ובסוריה. נראה כי שבועות אלה היו מעין "פרשת דר"כים" בדרכה הנפתלת של תנועה זו ויאה השעה לבחון ולשקול את אופיה, מגמותיה ואפשרויותיה.

עריכת מאזן-ביניים לשלטונה של מפלגת ה"בעת" הערבית הסוציאליסטית מראה בבירור על התגבשותם והתבלטותם של קווי-האופי הבאים:

- אמנות תכסיס ועיתוי. אמנות זו נוצלה בתחילה על-ידי מנהיגי המפלגה בשתי המדינות כדי להרחיק את כל השור-תפים להפיכות; ולאחר מכן, במידה מסוימת, שימשה למאבק בין הגושים המנוגדים שבתוך המפלגה.
- התגלעות המאבק בין המצדדים בגישות שונות כלפי מצרים. לאחר כשלושן "אמנת האיחוד-המשולש" נדחק הצדה לחלוטין הקו המתון כלפי מצרים, אך אין תומכיו נמנעים מלהעביר את המאבק לפסים של התמודדות גלויה.
- חיפוש דרכים לתרגם את משנת המפלגה וסממאותיה — שנכתבו בשנות ה-40 על-ידי מישל עפלק — למעשים של שני המשטרים ה"בעתיים" בסוריה ובעיראק. ביחוד אמור הדבר לגבי המטרה המשולשת של "איחוד, חופש, סוציאליזם" — שעה שהמפלגה עומדת בפני אתגרו של עבד-אנ-נאצר, המוכיח את ה"בעת" על כי סממאותיו ריקות מתוכן מעשי לעומת שלטונו הוא.

אמנות-התכסיס של ה"בעת"

עלית ה"בעת" לשלטון בלעדי בעיראק ובסוריה הצטיינה בתכססנות מקיאבלית של מנהיגותה, שהצליחה לסלק את כל יריביה, שותפיה-לשלטון, שעזרו במיגור משטריהם של קאסם בעיראק ושל אל-קודסי בסוריה. בשתי המדינות ניצל ה"בעת" גם את הפסיביות של החוגים הלאומיים, הבלתי-מאורגנים למעשה והמעונינים בשמירת עצמאותן של שתי המדינות. חוגים אלה צפו מן-הצד בדיכוי היסודות הקומוניסטיים והפרו-מצריים, בתקוה שעל-ידי מאבקו יחליש ה"בעת" הן את היסודות הקיצוניים והן את עצמו — ובכך תיסלל, בכורה המציאות, הדרך לשיתופם בשלטון של חוגי המרכז והימין-המתון. כאמור, בהתעלמה מחוגים אלה — אף שנקטה לעתים נסיונות-הידברות כביכול עם חוגים כאלה בסוריה, או בהבטיחה להקים חזית-לאומית עם חוגים אחרים בעיר-ראק — נגשה המפלגה, בראש וראשונה, לחיסול היסודות המסוכנים-יותר היושבים אתה על כס השלטון, ולרוב נהנים כנראה מתמיכתו של ה"אח הגדול", הוא עבד-אנ-נאצר, בקהיר.

בסוריה שיחקה מפלגת ה"בעת" את משחקה בין הפרו-מצריים לבין גורמי הצבא, בראשותו של מבצעה האמתי של הפיכת ה-8 במרס, מי שנתמנה אז ראש המטה-הכללי, הגנרל זיאד אל-חריירי. ה"בעת" הצליח לכרות ברית זמנית עם הגנרל חריירי, לשם סילוק הקצונה הפרו-מצרית מהצבא;

לבטיה של מפלגת ה"בעת"

גאת א. סודא'

לאחר שהענין עלה בידה, ניצלה ה"בעת" את שיגורו של הגנרל חריי בשליחות לאלג'יריה כדי להרחיק את תומכיו, להחלישו ולבסוף — להרחיק אף אותו לגלות בחו"ל. בעיראק לא היו ל"בעת" מתחרים רציניים כבסוריה. עם זאת, אף שם נקטה המפלגה בתכסנות רבה בסילוק השרים הפרו-מצריים על-ידי דחית קבלת התפטרותם במועד שאינו נוח מבחינה בינ-ערבית — שעה שעיראק מנסה עדיין לתוך בין סוריה ומצרים.

המאבק בתוך ה"בעת"

לאחר שנסתיימו השינויים השלטוניים בשתי המדינות, וכאשר חלפה הסכנה המידית של התגברות הפרו-מצריים, נפנו מנ" היגי ה"בעת" בשתי המדינות לעיצוב פני המפלגה מבפנים — וביחוד לחלוקת עמדות-הכוח בין הסיעות השונות. בשתי המדינות בלטו שני זרמים מרכזיים, ששיקפו נטיות שונות בתוך ה"בעת", אם כי לידם התקיימו גם "תת-זרמים" — וביחוד אמור הדבר בסוריה.

זרם אחד הוא קיצוני בגישתו כלפי עבד-אנ-נאצר, ומעשי בגישתו כלפי-פנים. אנשי גישה זו היו מוכנים להתפייס, ולו רק מבחינה תכסיטית, עם פורשי ה"בעת", "החוראניסטיים" שבסוריה (דהיינו, הנוהים אחרי אכראם אל-חוראני), על-מנת ליצב את החזית האנטי-מצרית; שכן, למעשה, אין הכי דל גדול בין אלה ואלה, מבחינה פנימית ובינ-ערבית. בורם זה צידדו ראש מועצת-ההפיכה ומפקד הצבא, הגנרל אמין חאפז בסוריה, ועלי צאלח-אס-סעדי, סגן ראש-הממשלה העיר-ראקי, ומיניסטר-ההדרכה העיראקי, שהיה מנהיג ה"בעת" בעיראק עם עלית המפלגה לשלטון.

זרם אחר מגלה מתינות בעיקר בנכונותו לדחות כל צעדים ה"מרגיזים" את עבד-אנ-נאצר, או לפחות להגשימם באי-טיות כדי שלא להביא לקרע סופי ביחסים עם מצרים. ההחלטה על הרי איחוד בין סוריה לעיר-ראקי החריפה כנראה את המחלוקת הגדולה בתוך ה"בעת", מאחר שמצרים

גנרל אמין חאפז

ראתה אותה כהתגבשותו של "ציר", "בעת", המנוגד לקהיר. בראש ה"מתונים" שבסוריה עמדו מחמד עמראן, מפקד חטיבת השריון ה-70; בעוד שבעיראק צידדו בקו המתון: ראש-הממשלה הגנרל מחמד חסן אל-בכר, המיניסטר לעניני נשיר-אות חאזם ג'ואד ומיניסטר החוץ טאלב שביב; כן תמך בגישה זו נשיא עיראק, המרשל עארף.

בצד שני זרמים עיקריים אלה עמדו בשתי הארצות גם זרמי-ביניים, שהצטיינו במידה גדושה של רצון שלא להסתבך במאבק — הן מתוך "אוביקטיביות" מפלגתית, דוגמת עמדתו של המזכיר-הכללי של ה"בעת", והן מתוך שאיפות התקדמות ואופורטוניזם, כגון מיניסטר-ההגנה העיראקי, הגנרל צאלח

מהדי עמאש. התמונה מסתבכת עוד יותר אם נציין את תת-הזרמים השונים המתגלים בתוככי המפלגה, כגון: היריבות שבין ההנהגה האזרחית בסוריה ובעיראק — המנסה לעמוד בפני שאיפות המנהיגות הצבאית שבמפלגה; הקנאה והרג-שות הקיפות, של בני המיעוטים שבין אנשי ה"בעת" — הדרוזים והעלאוים בסוריה — מול חבריהם הסונים; המאבק בין תושבי האזורים הכפריים כנגד העירוניים, ושל העירוי-ניים עצמם נגד חבריהם היושבים בבירות, דמשק ובגדאד. כן יש לציין במיוחד את הבוה שרוחשים "הצעירים" למנהיגי-גות הותיקה, ה"מסואבת", שבצוארה תולים את כשלונות ה"בעת" בנסיגת-האיחוד הקודם — הסורי-מצרי.

המנגנון המכלגתי והבחירות הארציות

בשל מאבקים פנימיים אלה, שאיימו לפרוץ בסוף אוגוסט השנה בתוך שתי "מדינות הבעת" — ובכך לגרור את המפלגה למשבר, ממנו יהנו אויביה הפרו-מצריים — הוחלט לערוך בחירות חדשות להנהגות הארציות של המפלגה, כהקדמה לעריכת "ועידתה הלאומית" (הכלל-ערבית) של ה"בעת". בטרם נדון בבחירות אלו, כדאי לתאר באופן כללי את מבנה המפלגה בכל ארצות-ערב. כפי הנראה, יש ל"בעת" מנגנונים מבוססים. פרט לסוריה ועיראק, בירדן, בלבנון, ובכוויית — ומנגנונים מבוססים-פחות קיימים בסעודיה, עדן, לוב, וכנראה גם בתימן.

מפלגת ה"בעת" סיגלה לעצמה — בהשפעת "מוצאו" הקדמוניסטי של מישל עפלך — את המבנה הארגוני של מפלגה קומוניסטית; היא בנויה תאים קטנים, הכפופים למנהיגות

בעיות המפלגה והמדינה

מעניין לציין אחד הכיוונים אליו היתה מופנית מחשבתה של מפלגת ה"בעת", שעה שראתה עצמה כנושאת העיקרית של משטרים ממלכתיים בארצות-ערב, "משוחררות" אחדות-ועידתה הכלל-ערבית החליטה להפריד לחלוטין, בחלוקת התפקידים בקרב פעיליה, בין ממשלה-המדינה לבין המנגנון המפלגתי — "פן יבלע השלטון את המפלגה, או שזו תשקע בהתעסקות בבעיות היום-יומיות של השלטון". עם זאת נקבע כי המפלגה היא המנהיגה, המתכננת והמדריכה את מדיניות השלטון. גם בנקודה זו, כבהרבה ניסוחים ועניני טרמינולוגיה אחרים, בלט החיקוי של דפוסי-שלטון שהושאלו מבית המפלגות הקומוניסטיות (כגון, הנוסחה של "צנטרליזם דמוקרטי" ועוד), דבר המשקף את השאיפה הכללית לחקות תנועה זו לא באידיאולוגיה כי אם ב"טכניקה" של מהפיכות ושל שלטון.

מצד שני, ובחקשר לנ"ל, דינה הועידה ברצון המתגלה בקרב מנהיגי המפלגה להתבלט במסגרת השלטון (דבר שגרם במידת נאה ליריבות, לפילוגים — ואף לסכסוך שבין אנשי-הצבא והאזרחים) והיא קבעה ש"על חלקה הגדול של המנהיגות להתפנות לפעילות מפלגתית".

אכן, נראה שהמגמה האמתית של החלטה זו היתה למצוא את הדרך להרחיק את היסודות הפלגניים בטענה שעליהם, "להתפנות לפעילות מפלגתית", שכן זו, חשובה לא פחות מאשר תפקידי מיניסטרים.

נפתית ומחוזית. הסניפים המחוזיים שבמדינה בוח"רים ו"ועידה ארצית", ה"ממנה "הנהגה ארצית" ומוזכיר ארצי. ההנהגות הארציות של סניפי ה"בעת" במדינות הערביות יוצרות את "הועידה הארצית" (הכלל-ערבית). מעין קונגרס של קומינטרן, בועיר-אנפין. הועידה בוחרת את ההנהגה, או את הועידה הפועל הארצי (הכלל-ערבי). שבראשו עומד המוזכיר הכללי. עד כה

עלי צאלח'אס'עדי

מילא את תפקיד המוזכיר-הכללי מישל עפלק — פרט לתקופה שקדמה לאיחוד סוריה-מצרים, בה מילא אכראם אל-חוראני תפקיד זה.

הבחירות להנהגות הארציות התקיימו בספטמבר בסוריה וב-עיראק, ותוצאותיהן, מבחינת גיבוש כוחם של הזרמים העיקריים, היו במידה מסוימת דומות — אם כי לא זהות לחלוטין. אי-הצלחתו של הנשיא עארף לשכנע את עבד-אנ-נאצר לבוא לדי הידברות מחודשת עם ה"בעת" (באוגוסט 1963) הוסיפה משקל-יתר לזרם אותו ייצג אס'עדי, מה גם שמנהיגי ה"מש-מר האומי" בעיראק, שחלשו על אנשי-השורה של ה"בעת", נמנו עם תומכיו של זרם זה. כתוצאה מבחירות אלו סולקה מתוך ההנהגה מרבית הקבוצה הדוגלת בקו ה"מתון" כלפי קהיר, לרבות טאלב שביב וחאזם ג'ואד, אם כי הללו הושארו עדיין על כנם בממשלה. כמוזכיר הארצי של ה"בעת" נתמנה איש אס'עדי, חמדי עבד אל-מג'יד, שנתמנה מיד לאחר מכן כמיניסטר העבודה והסעד.

בסוריה לא היו תוצאות הבחירות מכריעות לטובת אחד משני הזרמים, אם כי היה בהן משום כשלון גדול למנהיגות הותיקה; וכנראה שצלאח-אל-ביטאר, אחד משני מיסדי ה"בעת", אף לא זכה להיבחר להנהגה הארצית של ה"בעת" הסורי. על כל פנים, בתוצאות אלו היה משום מיתון המאבק המתנהל בין אמין אל-חאפז לבין עמראן, מאחר ששניהם הצליחו להיבחר, כל אחד בלגיון תומכים אחדים, להנהגה הארצית, שבראשה הועמד אחד מתומכי עמראן — חמיד אש-שופי.

החלמות הועידה ה"ב"

גיבוש-הכוחות הפנימי בהנהגות הארציות בסוריה ועיראק היה, כאמור, הקדמה לכינוס ה"ועידה הארצית" השישית של מפלגת

ה"בעת" בדמשק (בין ה"3 ל-23 באוקטובר ש"ו). מעניין לציין כי רק ועידת-הלאומית הראשונה של המפלגה — שנתכנסה בקיץ 1954 בדמשק לאחר מיגור שלטון של שישכלי, ושבאה לתת את הגושפנקה לאיחוד "מפלגת-ה"בעת" של עפלק עם "המפלגה הערבית הסוציאליסטית" של אכראם חוראני — עסקה במידה מסוימת בבעיות כלליות, אם כי לרוב טכניות. הועידות שלאחריה עסקו בבעיות ארגון ניות פנימיות שונות, ובעיקר בבעיות סילוקם מהמפלגה של חברים סוטים: כאלה שנתפתו לצדד בעבד-אנ-נאצר (כך, עבדאללה רימאוי, המוזכיר הארצי של ה"בעת" בירדן עד 1959, ופואד רכאבי, המוזכיר הארצי של ה"בעת" העיראקי עד 1960) — או שהיו חשופים מדי לביקורת המצרית, דוגמת אכראם חוראני, שסולק בוועידה החמישית (חומס, מאי 1962). לפני ה"ועידה הארצית" ה"6 עמדו בעיות כבדות-משקל, והפעם לא רק ארגוניות טכניות:

- קביעת דרכה האיחודית של המפלגה הנמצאת לראשונה בעמדת שלטון — בעיה שהחריפה עקב הכרזתו של עבד-אנ-נאצר ביולי ש"ז, כי אינו מוכן לבצע את "אמנת האיחוד המשולש" מחודש אפריל עם מפלגת ה"בעת", ונוכח הצעות של הזרם הקיצוני ב"בעת" לכוון איחוד "דו-צדדי" בין סוריה ועיראק;

- מציאת הדרך לייצב את שלטונה של המפלגה בתוך שתי המדינות, וכן קביעת הבסיס האידאולוגי והמעשי להשתל-טותה הבלעדית של המפלגה על רסן-השלטון בסוריה וב-עיראק;

- ישום הדוקטרינה הסוציאליסטית של ה"בעת" למציאות הקיימת בסוריה ועיראק; מה גם שעבד-אנ-נאצר מטיח כנגד המפלגה כי אין לסמאותיה תוכן של ממש;

- דיון בבעיות האחרות המטרידות את ה"בעת" — כמפ-לגה אופוזיציונית-מחתרתית ביתר ארצות-ערב, וכמפלגת-שלטון — בשתי המדינות הצפוניות.

צלאח אל ביטאר כאיש "המשמר-הלאומי" בימי הפיכת הנפל הפרו-מצרית בסוף יולי 1963.

בפרשו את ההחלטות הנוגעות לסוציאליזם ה"בעתי" הודה מישל עפלק, עוד בעת מושב הועידה, כי הן הדוקטרינה המרכסיסטית והן נסיונה של סין-העממית אינם זרים לאידי-אולוגיה של ה"בעת" — אך גם אין זהות בין אלה לבניה בגלל התנאים המיוחדים של המזרח-התיכון.

אכן, העקרונות הסוציאליסטיים שבהחלטות ועידת ה"בעת" נראים כלליים מאוד, מעורפלים ומלאי סייגים — באופן שמתאפשר לקברניטי המפלגה לנהוג במידה שונה של ביצוע-התכניות בפועל בכל אחת משתי המדינות שבשליטתה כיום. להלן דוגמאות מהחלטות אלו, המדגימות את הערפול שב-ניסוח — ואף סתירות-מה בתוכנן:

הרקע הסוציאלי של מפלגת ה"בעת"

תקופה ארוכה לאחר היוסדה בסוריה, בשנות ה-40, נשארה מפלגת ה"בעת" בגדר חוג רעיוני של אינטלקטואלים ואינטלקט-טואלים-למחצה (הכל, באותו מובן של המלה השגורה במזרח-הערבי), שהיו מתכנסים בבתיהם של המורים (תרתי משמע!), עפלק וביטאר. היו אלה סטודנטים ומורים, ומיעוט מבוטל של קצינים, אשר מוצאם משכבות בורגניות או זעיר-בורגניות מתקדמות-השינוי הראשון בהרכבה החברתי של המפלגה חל עם האיחוד בין ה"בעת" ל"מפלגה הערבית הסוציאליסטית" של אכראם חוראני — שתומכיו היו לרוב, מהחסיבה הכפרית של חמת; ומכאן, שהיו קרובים יותר לשכבות העממיות מאשר חברי ה"בעת" של עפלק. עם זאת יש לציין כי אף המנהיגות של הפלג של חוראני — מוצאה מהשכבות הזעיר-בורגניות, אם כי לאו דוקא מחוגי האינטליגנציה.

עם עליית כוחה של מפלגת ה"בעת" לאחר הפלת שיסכלי — ובעיקר הודות לתמיכה שרכשה המפלגה בתוך הצבא — החלו להצטרף לשורותיה יסודות חדשים, אינטלקטואליים-למחצה ובעיקר מבני המיעוטים, שנמשכו לרעיונות של מדינה ולאומיות-ערבית המבוססים לאו דוקא על עקרונות האיסלם בלבד — בדומה לנהירת המיעוטים בעבר למפלגה הלאומנית-הסורית של אנטון סעאדה, שדגלה ב"לאומיות סורית" של ארצות הסהר-הפורה.

מצב דומה שרר גם בירדן ובלבנון, שם נתפסו לרעיונות ה"בעת" חוגי-האינטליגנציה ובני המיעוטים השונים, או פלשתינאים. נראה שעד לתקופה הנוכחית באה התמיכה במפלגת ה"בעת" בעיראק, בעיקר מקרב החוגים האינטלקטואליים בהרבה או במעט (המשמר הלאומי ה"בעת" הורכב ברובו מסטודנטים ומשכילים) — ומאידך גיסא מבני המחוזות הכפריים, שאמו להגיע לשלטון והשפעה. עם זאת, כמיהתה המתמדת של המפלגה היתה לבטא את ההמונים דוקא (עצם הביטוי "המונים" ציין מתמני את הגדרותיה וססמאותיה). ועידת ה"בעת" הכלל-ערבית היתה עליכן ערה לתלישות מעמדה החברתי כפי שתואר כאן, משכבות-היסוד של העמלים; והיא החליטה לעשות מאמצים כדי לבסס את המפלגה בעתיד על שכבות הפועלים והפלחים — בנוסף לשכבות "האינטליגנציה המהפכנית", מהן ינקה למעשה כל הזמן.

לאור ההחלטות שנתקבלו ב-23 באוקטובר, ואשר פורסמו רק כשבוע לאחר-מכן (כדי לתת שהות לחברי הועידה מהמדינות הערביות בהן נרדפים חברי ה"בעת" לחזור לבתיהם), מס-תבר כי אמנם דנו בנושאים אלה; חלק מהן אף הוצא אל הפועל עוד בטרם נתפורה הועידה, או מיד לאחריה.

ב-8 באוקטובר 1963 הוכרו על כינון האיחוד הצבאי בין סוריה ועיראק, כהקדמה לאיחוד בשטח הכלכלי, התרבותי והאדמיניסטרטיבי; איחודים שיגררו בעקבותיהם, בסופו-של-דבר, איחוד פדרטיבי מדיני, שצורתו תיקבע בהתחשב בתנ-אים הממשיים שישררו בשתי המדינות. הועידה ניסתה להצי-דיק צעדה זה על-ידי הטלת האשם בעבד-אנ-נאצר על שפרש מהאמנה המשולשת, ובמטרו הרודני, שאינו יכול להוות בסיס לאיחוד ערבי, אלא יוכל להיות, לכל היותר, שותף שוה-ערך לסוריה ועיראק. פירושו של דבר הלכה-למעשה — מתן גושפנקה להחרפת היחס כלפי מצרים.

בשמה הכניא

לבגי בעיות המפלגה והמדינה נקבעו עקרונות מספר, השאר-בים במקורם מרעיונות מרכסיסטיים-כביכול ושיש בהם — פרט להסברה אקטואלית כלפי אנשי השורה של המפלגה — משום נסיון למצוא דרך נבדלת מזו של המשטר הנאצרי, דבר שהוא עצמו יאפשר להזקיע משטר זה כרודני. בין ההח-לטות החשובות ניתן לציין:

● "הנהגה קולקטיבית" של המפלגה, תוך שמירת "צנטר-ליזם דמוקרטי". דבר זה נתפרש בעתון "בעתי" כמאפשר ל"בעת" להיות "המפלגה המנהיגה" (האחת), אשר תוליך את ההמונים לקראת איחוד וסוציאליזם ותהי המנחה ומנהיגה את השלטון "במדינת האיחוד"; כלומר — הממשלה תהיה לא יותר מאשר זרוע מבצעת של המפלגה.

● מפלגת ה"בעת" תהיה "מפלגת קאדרים", וחברים חד-שים יתקבלו לשורותיה רק לאחר חינוך רעיוני ותקופת-נסיון ארוכה-למדי. גם כאן יש ניגוד בין הגישה ה"בעתית" לבין הגישה הנאצרית, הדוגלת במפלגת-המונים כמגן למשטר.

● הפיכת הצבא למכשיר מפלגתי, בד-בבד עם המשך קיום "המשמר-הלאומי" כערובה להמשך שלטון המפלגה (מיד לאחר תום הועידה פורסם בסוריה צו המחייב את הקצינים ואנשי-הצבא להישבע אמונים לססמאות ה"בעת").

● "שמירתו וטיפוחו של מוסד הצבא המפלגתי, דהיינו המשמר הלאומי, על-אף המשגים שנעשו". למעשה מהווים, ברוב המקרים, מנהיגיו האזרחיים ואנשי-הצבא שקיבלו תפ-קדיפי-קוד ב"משמר-הלאומי" את חבר-המנהיגים בסניפים המקומיים, המחוזיים והארציים של המפלגה בשתי המדינות. ההנהגה הארצית ניסתה להכשיר את המשמר הלאומי למק-רה של סכסוך עם הצבא, שלא היה עדיין מהימן דיו על מפלגת ה"בעת" (בעיראק אף הוכח בינתיים כי היה יסוד-מה לחשש זה).

● דחית נסיונות ההתפייסות עם היסודות שסטו בעבר ממפלגת ה"בעת". בכך סוכלו למעשה כנגות הזרם הקיצוני בסוריה להביא לשיתוף-פעולה מחודש עם ה"רביזיוניסטים" של אכראם חוראני.

● המעמד הבורגני לא יוכל למלא תפקיד חיובי בתחום הכלכלי. עם זאת מהוה הבורגנות-הזעירה אחד מהכוחות היוצרים את המהפכה. יחד עם הפועלים, הפלחים והאינטליגנציה המהפכנית בקרב האזרחים ואנשי-הצבא.

● מודגשת חשיבות ניהול דמוקרטי של הפועלים על אמר צעי הייצור, כדי להימנע משלב „הקפיטליזם של המדינה“ (הקומוניסטים מאשימים את עבד-אנ-נאצר כי במצרים הפכה המדינה לקפיטליסט הגדול ביותר).

● הקמת חוות קולקטיביות המנהלות באופן עצמאי על-ידי הפלחים (אך זאת רק באותן אדמות הכלולות במסגרת הרפורמה האגררית).

גם בשאלות אלו ניסו מנסחי ההחלטות לא רק לקבוע את הדרך המעשית של המפלגה בסוריה ובעיראק, אלא גם „לחרוץ לשון“ לעבד-אנ-נאצר, לאמור: הנה, למפלגה דרך סוציאליסטית משלה, המנוגדת למשטר „הביורוקרטי“ שב-מצרים, לקפיטליזם-המדינה השורר שם ול„מבצעי-הראוה“ שעבד-אנ-נאצר מתכנן ויוזם אותם מבלי שתהיה להם הצדקה כלכלית.

בשאלות האחרות

כדי להצדיק את זכותה להקרא „מפלגה לאומנית ומהפכנית סוציאליסטית“, ניסתה ועידת ה„בעת“ לתת דעתה גם על הבעיות האקטואליות המענינות את הערבים במישור האזורי והבינ-לאומי.

משום כך כללו החלטותיה תמיכה ברעיון הקמת „חזית-שחרור פלסטינאית“ — „שתהיה המכשיר לשחרור פלסטין“ בסיוע ארצות-ערב — ובראש-וראשונה „מדינות הבעת“. כן הדיגישו ההחלטות את הסכנה הצבאית הטמונה בביצוע מפעל המים על-ידי ישראל וקראו לממשלות ערב להתנגד בכוח למפעל זה — תוך קריאה במיוחד לסוריה ולעיראק לעמוד בסכנה; וליתר ארצות-ערב — וקע"מ בפרט — לשתף פעור לה עמך. ההחלטות גינו את התוקפנות הריאקציונית בתימן ובאלג'יריה וכן יצאו נגד הגזענות; למרות מדיניות אי-ההזדהות שבה דוגלת המפלגה, קראו החלטותיה להידוק קשרי-הידידות עם הגוש הקומוניסטי.

ברור שהיו גם החלטות סודיות, הנוגעות לטיפול המפלגה בלבנון, בירדן וביתר ארצות-ערב — אם כי לא נרמז עליהן בהחלטות שנתפרסמו ברבים, מחשש פעולות נקם מצד מדינות אלו.

ההשלכות הבינ-ערביות של ועידת ה„בעת“

החלטות הועידה ה-6, שנראו בעליל כגיבושו של „ציר“ „בעתי“ חדש בעולם הערבי — הן נגד עבד-אנ-נאצר, משי טרו ורעיונותיו והן נגד המשטרים האחרים המוגדרים בלכ-סיקון המפלגתי כממניחות של עבד-אנ-נאצר, כ„ריאקציונריים“ — גרמו לתוצאות רבות בזירה הבינ-ערבית, כבזירה הפנימית.

לגבי מצרים הופיעה ה„בעת“ כאתגר חדש, הנלחם, ואף בהצלחת מה, במדיניותה הבינ-ערבית והפנימית כמעט כאחד באותן סממאות השגורות בפי הנאצריים (שהרי ה„בעת“ נראה מבצע את איחודו שלו הלכה למעשה, בעוד שמצרים

אך מדברת על האחדות הערבית). אי לכך המשיכה מצרים ביתר-שאת בהתקפותיה על משטרי ה„בעת“ ואף זנחה את נסיונותיה, עד לתקופה האחרונה, לנהוג בהבדלה בין ה„בעת“ שבעיראק לבין זה שבסוריה. התקפותיה של קהיר לוו גם בנסיונות להתחרות במעשי ה„בעת“ על-ידי נסיון — שהוכרז עליו לפני זמן-מה, אך רק עתה מנסים להוציאו אל הפועל — להקים תנועה-מפלגה כלל-ערבית: „האיחוד הסוציאליסטי הערבי“. תנועה זו תאמץ לעצמה את מדיניותה של קהיר מזה וכנראה את הארגון המחתרתי-תאי של ה„בעת“ מזה.

לגבי ירדן היוו הסימנים להתחזקות ה„בעת“ איום לשלטון המלוכני של חוסיין, מה גם של„בעת“ ארגון מחתרתי בלתי-מבוטל בשתי גדות הירדן שבתחום הממלכה ההאשמית. נסיון נותיו (שלא זכו להצלחה) של חוסיין לנצל את האיבה המצ-רית ל„בעת“ כדי לשפר את יחסיו עם עבד-אנ-נאצר, מע-מידים אותו למעשה בפני סכנה כפולה, מצד הפרו-נאצריים וחברי ה„בעת“ כאחד. עם זאת יש לציין כי דעת הקהל העוינת-למלך בירדן אינה נחפזת בשלב זה לתמוך באחד משני אויביו; הן בשל החששות מפני אי-היציבות העלולה לבוא בעקבותיה של ההפיכה נגד המלך — והן בגלל „העין הפקוחה“ של שלטונות-הבטחון הירדניים, שברשימתם השחררה עלה כיום ה„בעת“ למקום הראשון.

תוצאות הועידה בסוריה ובעיראק

החלטות ועידת ה„בעת“ הפרו משתי בחינות — בשאלות הפנימיות ובשאלות הבינ-ערביות — את שביתת-הנשק היח-סית בין שני הפלגים שב„בעת“; בכל אחד משני תחומים אלה הסתמן יתרון לאחד הפלגים. בשאלות הפנימיות ניצח הקו הסוציאליסטי-ירדניקאלי, שנתמך בדרך-כלל על-ידי אנשי הזרם המתון ביחסו כלפי מצרים; הוחל במסע לגיוס תמיכת הפלחים והפועלים, על-ידי הבטחות והכרזות להקמת חוות קולקטיביות מחד גיסא — ועל-ידי מסע דיכוי נגד הסותרים שניצלו את חוסר האמון הכלכלי השורר כדי להעלים סחר רות, מאידך גיסא. אף בשאלות האיחוד העיראקי-סורי הדי-עמדה כלפי מצרים היתה ידם של הקיצוניים-מעשיים על העליונה. על אף ההשהיות שבהגשמת הכרזת האיחוד הצבאי בין סוריה ועיראק — השהיות שנבעו מחוסר רצון מצד מועמדים אחדים, אנשי-צבא, לזנוח את עמדות-הכוח שלהם ביחידות הצבא (דוגמת עמראן מפקד החטיבה ה-70 בסוריה, ומנדל אלונדאוי, מפקד „המשמר-הלאומי“ בעיראק) — הוחל גם בדיונים להקמת איחוד כלכלי, ולהאחדת הליכי מנהל ובטחון-פנים שונים.

היעדר היכולת להכריע לאחד משני הזרמים העיקריים גרם בסוריה למציאת פשרה בין שני זרמים אלה על-ידי הקמתה של ממשלה חדשה בראשותו של הגנרל אמין חאפו. לסגנו מונה יריבו גנרל מחמד עמראן (עד לאותו תאריך — קולור-נל) אשר הצליח ימים מספר לפניכן להשיג את מינויו של רעו ותומכו, הגנרל צלאח ג'דיד (שאף הוא „הוקפץ“ בשתי דרגות, מדרגת לויטננט-קולונל) לרמטכ"ל הצבא הסורי.

אך בעיראק עברו עתה מצדדי הזרם המתון „מנשק הביקורת לביקורת הנשק“ נגד אנשי צאלח-אס-סעדי, כתוצאה מקנוניה בה השתתף גם ראש-הממשלה מחמד חסן אל-בכר יחד עם מנהיגי ה„מתונים“ שביב וג'ואד, שסולקו כאמור מהנהגה

אנשי "המשמר הלאומי" בחמת

כוחם נגד יחידות הצבא המועטות שתמכו באנשי הזרם המי
תון; בעוד שרוב מפקדי העוצבות שבצפון צידד כנראה גם
הוא בזרם מתון זה.

לסיכום

המשברים הפנימיים בהם נתקלת מפלגת ה"בעת" מאז השי
גה את עמדות ההשפעה בסוריה ובעיראק תוך כדי לחץ חיי
צון מצד עבד-אנ-נאצר; הלבטים נוכח הבעיות העולות ומת-
עוררות בהגשמת האיחוד הערבי — המצומצם (בהנהגת ה-
"בעת") או הגדול (הנאצרי); החיפושים אחר נוסחאות "סו-
ציאליזם" משלה; התסיסה החברתית והעדתית הקיימת זה
מכבר בסוריה, הבעיה הכורדית בעיראק ומכלול הניגודים
והאיבה בין אנשי-הצבא בשתי המדינות לבין "המשמר הלאו-
מי" ה"בעתי"; כל אלה, בצירופיהם ובסתירותיהם, הכבידו
על יצוב המשטרים בסוריה ובעיראק.

יתר על כן, המאבק המתמיד הנטוש בין ה"בעת" לבין עבד-
אנ-נאצר — החושש מהתגבשות משטר ערבי מתקדם המת-
חרה בו בסמאות ובמעשים — מכריח את שני הצדדים
להעלות מדיפעם את "מחיר" הפופולריות והמשיכה (בסס-
מאות, ולעתים במעשים קיצוניים) כדי להוכיח שהצד שכנגד
הוא "רודן, דמגוג וביורוקרט" או "משטר פשיסטי, נאציונל-
סוציאליסטי, צמא-דם וריק מתוכן".

הארצית של המפלגה עוד בספטמבר; קנוניה זו נהנתה גם
מ"ברכתו" של הנשיא עארף. ברם, אף שהצליחו להביא
ל"בחירות" ארציות חדשות להנהגת המפלגה, ולהגלות את
אס-סעדי ותומכיו לספרד, מסתבר כי אנשי השורה ו"המשמר"
הלאומי התנגדו בכוח להפיכת-הצד, ובכך הסתייעו בטייסי
חיל-האוויר (ובניניהם מפקד ה"משמר הלאומי" מנדל אלונדאוי,
שהועבר ימים מספר לפני כן לכהן במועצת-ההגנה של האי-
חוד הצבאי בדמשק).

ה"הנהגה הלאומית" (הכלל-ערבית) של ה"בעת", בראשותו
של מישל עפלק — שזה עתה נבחרה בוועידה ה-6 — עמדה
לפני משבר חמור ביותר, אשר איים לא רק על שלום המפר-
לגה בעיראק, אלא גם על שליטתה של ה"בעת" בעיראק
ובסוריה כאחד. הנהגה זו נחפזה להגיע לבגדאד כדי לפשר
בין הניצים המזוינים והגיעה שם כנראה לפשרה כי מוטב
בינתיים להרחיק את שני הקצוות גם-יחד אל מחוץ לעיראק.
לפי סידור זה, היה עליה ליטול לידיה-היא את סמכויות
ההנהגה הארצית — על-ידי פיזור שתי הנהגות המפלגה
העיראקית, זו של ספטמבר וזו של 12 בנובמבר — כדי
להשאיר את הדלת פתוחה למציאת מוצא מהמשבר החמור.
יש לציין כי היעדר כוח צבאי של-מש בסביבת בגדאד,
בגלל הימצאות עיקר הצבא בצפון המדינה והתעסקותו במל-
חמה בכורדים, סייע בידי אנשי "המשמר הלאומי" להוכיח

סיכויי ה"בעת" להצליח בביסוס משטרו ולהגשים. הלכה למעשה, את ה"איחוד המצומצם" בין סוריה ועיראק — תלויים במספר גורמי יסוד:

● הצלחה בדיכוי המרד הכורדי, הנמשך בהפסקות זה קרוב ל-3 שנים.

● מציאת "שביל הזהב" בהגשמת הסוציאליזם, מבלי לערער יתר-על-המידה את מערכת הכלכלה. אם אכן יקרה כזאת

המאורעות האחרונים בעיראק התחוללו, בין השאר, כתוצאה מהיריבות שבין הצבא לבין ה"משמר-הלאומי" ה"בעת" שרצה לכפות בכוח גם על מפלגת ה"בעת" וממילא על המדינה כולה, את שליטת הגורמים הקיצוניים שבתוך המפלגה. התגרויות אנשי ה"משמר" בחיילים ובקצינים והמוניטין הגרוע שיצא לאנשיו בקרב השכבות העממיות — כתוצאה מהאכזריות בה דיכאו אנשיו את מתנגדיהם משמאל ומימין — הביאו להתלכדות, לה היינו עדים עתה, בין ה"בעת'ים" המתונים לבין יסודות הצבא האחרים, על-מנת לדכא את המשמר-הלאומי ולחסלו.

לעת-עתה מצביה דברים בעיראק הוא ששם דוכא כוחו העיקרי של ה"משמר". שלטונות הצבא מנסים להשלים עד גמירה את פירוק הנשק מעל אנשיו המסתתרים במחבואים שונים; וזאת מחשש התקוממות נוספת בעתיד מצד שרידי ה"משמר".

לעומת זאת הודיע גנרל אמין חאפז, ראש מועצת-ההפיכה וראש-הממשלה בסוריה, כי ה"משמר הלאומי" בסוריה לא רק שלא יפורק אלא אף יחזק ויוגבר. דבריו הומחשו על-ידי העובדה, כי את פניו עם שובו מעיראק הקבילו יחידות ה"משמר" במדיחתן הירוקים החדשים, אשר בידי-המקרה סופקו להן דוקא ביום מאורעות-בנדאד.

פִּינֵת חֲסִכּוֹן

הרי השכבות הבורגניות, שעקבו עד כה מן הצד אחר ההתמודדות המדינית, יעדיפו אז שינוי בדמותו של עבד-אנ-נאצר בו יראו מושיע על-פני "המרכסיום" של ה"בעת". העברת הביקורת ההדדית בין הזרמים השונים של ה"בעת" לתוך אפיקי המוסדות של המפלגה. זרמים אלה משקפים לאמתו-של-דבר, את הקשת האנושית הרחבה והמגוונת שב-ריבוי העדות. המיעוטים ושלבי-ההתפתחות השונים שבחברה הערבית. יש לבצע העברה זו מבלי שתביא לידי התפרצות כלפי-חוץ בדמות הפיכות-חצר אלימות, דוגמת המשבר העי-ראקי האחרון.

עם זאת מענינת — ולכאורה אף מפתיעה — העובדה הבלתי-צפויה: במרוצת זמן לא קצרה-יחסית, ועל אף העדרה של אישיות מרכזית בולטת אחת במפלגת ה"בעת" בכל אחת משתי המדינות, עמד ה"בעת" על ארגוניה, והנהגתו הקולקטיבית (אפילו כשהיא חצויה בניגודים ובסכסוכים) במבחני המשברים בסוריה ועיראק. אפשר כי עובדה זו מראה על שינוי גדול למדי המסתמן בהתפתחותן של המדינות במזרח-התיכון הערבי. עד כה נשענו תמיד רוב המשטרים על אי-שיות "המנהיג" וכל משטר היה תלוי בקיומה של אישיות כזו.

אם תצליח מפלגת ה"בעת" לעמוד בבעיות ובקשיים שלפניה, הרי שתהווה אתגר רציני לעבד-אנ-נאצר — אתגר, שלא זו בלבד שיצמצם את השפעת המנהיג המצרי על החלק האסי-אתי של המזרח-התיכון, אלא אף עשוי יהיה להחדיר את השפעת ה"בעת" לתוך מצרים.

השאלה היא, כמובן: האמנם תצליח מפלגת ה"בעת" לעמוד בקשיים אלה ולהתגבר על חולשותיה היא? האם אין המשבר של ימי נובמבר מבשר זעזועים חמורים גם בסוריה השכנה, ואפילו בתנועת ה"בעת" בכללותה? שאלה אחרת לגמרי היא: אילו הצליחה, ולו לחצאין, מפלגת ה"בעת" בתחרות פנים-ערבית — מה היה או לא-יהיה לתרום לעתידו של חלק-עולם מסוכסך וזרוע-סכנות זה?

מצנת החסכון חזקה גם על אחד הצבאות העשירים ביותר בעולם. בארמיה ה-7 האמריקאית, המוצבת בגרמניה-המערבית ועולה לארה"ב הון רב, הוטלה הגבלה, לנסיון" על השימוש בכלי-רכב זחליים. מעתה יורשו כלי-רכב אלה לעשות עד 2,400 ק"מ בשנה, בקירוב — ולא למעלה מ-80 ק"מ בכל מסע, כפי שהיה נהוג עד כה. זהו אתגר לתושבים של המפקדים: כיצד, להרביץ" מכסיום תורה בצותיהם, מבלי לפרוץ את סייגי החסכון. ודאי ימצאו נחמה פורתא בדבריו של הגנרל האריס, מפקד הארמיה, שאמר, כי אם ייוכח שהגבלה זו קשה מנשוא, יגדיל את מספר הקילומטרים; אך בתחילה ברצונו לראות איך יפול דבר.

*

פיקוד-הציוד האמריקאי, "החטיא" בכדי 25 מיליון דולר את, "מטרת-החסכון" שלו ואעפ"כ זכה לשבחים על כך: במקום לחסוך 227 מיליון דולר (במסגרת תכנית קיצוץ ההוצאות של משרד ההגנה) חסך הפיקוד 252 מיליון דולר. הכיצד? על-ידי תכנית משולשת: נרכשו אך ורק פריטים נחוצים; הקניות נעשו במחירים הסבירים הנמוכים ביותר; הוצאות התפעול קוצצו על-ידי הגדלת היעילות. הפיקוד נקט בדרך של, "קשוט עצמך תחילה" והחל את שנת קיומו השניה בסגל קטן ב-6% לעומת השנה שעברה — ועומס-עבודה גדול ב-7% מזה של אשתקד.